

TALABALARDA BOSHQARUV MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TILLARNING AHAMIYATI

Z.M.Zarifova

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika
universiteti,

“Maktabgacha ta’lim nazariyasi va metodikasi” kafedrası o‘qituvchisi

Z.X. Xaldarova

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika
universiteti talabasi.

Annotatsiya. Ushbu maqolada talabalarda boshqaruv madaniyatini rivojlantirish jarayonida xorijiy tillarning ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqotda xorijiy tillarni bilish talabalarning kommunikativ kompetensiyasi, madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalari va global boshqaruv tajribalarini o‘zlashtirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi asoslab berilgan. Shuningdek, oliy ta’lim jarayonida xorijiy tillarni menejment fanlari bilan integratsiya qilish orqali talabalarining strategik fikrlash va liderlik qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar. boshqaruv madaniyati, xorijiy tillar, talabalar, kompetensiya, liderlik, globallashuv.

Abstract. This article analyzes the importance of foreign languages in developing management culture among students. It is substantiated that foreign language proficiency positively influences students’ communicative competence, intercultural communication skills, and access to global management experience. The study also highlights the integration of foreign language learning with management disciplines in higher education, which contributes to the development of students’ strategic thinking and leadership skills.

Key words. management culture, foreign languages, students, competence, leadership, globalization.

Kirish. Bugungi globallashuv jarayonida ta’lim tizimi oldiga qo‘yilayotgan eng muhim talablaridan biri – raqobatbardosh, mustaqil fikrlaydigan va yuqori boshqaruv madaniyatiga ega mutaxassislarni tayyorlashdir. Ayniqsa, oliy ta’lim muassasalari talabalarida boshqaruv madaniyatini rivojlantirish nafaqat milliy, balki xalqaro me’yorlar asosida amalga oshirilishi zarur. Ushbu jarayonda xorijiy tillarni bilish alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u talabalarning dunyoqarashini kengaytiradi, global tajribani o‘rganish imkonini beradi va boshqaruv kompetensiyalarini shakllantiradi. [1] Boshqaruv madaniyati tushunchasi:

Boshqaruv madaniyati – bu shaxsning tashkilot yoki jamoani samarali boshqarish jarayonida namoyon bo‘ladigan bilim, ko‘nikma, qadriyatlar va kommunikativ qobiliyatlar majmuidir. Talabalarda ushbu madaniyatni shakllantirish ularning kelajakdagi professional faoliyatida muhim rol o‘ynaydi.

Xorijiy tillarning global ahamiyati.

Xorijiy tillarni bilish bugungi kunda faqat muloqot vositasi emas, balki axborotga kirish, xalqaro tajribani o‘rganish va innovatsion yondashuvlarni o‘zlashtirish vositasi

¹ O'zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.

hisoblanadi. Ingliz, rus, nemis yoki boshqa tillarni bilgan talaba dunyodagi yetakchi universitetlar, ilmiy manbalar va boshqaruv tizimlari bilan bevosita tanishish imkoniga ega bo'ladi.

Boshqaruv madaniyatini rivojlantirishda xorijiy tillarning o'rni.

Xorijiy tillar talabalarda boshqaruv madaniyatini quyidagi yo'nalishlarda rivojlantiradi.

- Kommunikativ kompetensiya - Rahbarlik faoliyatida samarali muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.
- Xalqaro tajribani o'rganish - Rivojlangan davlatlarning boshqaruv tizimlari va innovatsion yondashuvlarini o'zlashtirish imkonini beradi.
- Tanqidiy fikrlash: Turli manbalarni tahlil qilish orqali mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi.
- Madaniyatlararo muloqot - Turli millat vakillari bilan ishlashda moslashuvchanlikni oshiradi.
- Liderlik ko'nikmalari - Jamoani boshqarish va motivatsiya qilish qobiliyatini mustahkamlaydi. [2]

Ta'lim jarayonida xorijiy tillarni integratsiya qilish.

Oliy ta'lim muassasalarida xorijiy tillarni o'qitish boshqaruv fanlari bilan integratsiya qilinishi lozim. Masalan, menejment, iqtisodiyot va pedagogika yo'nalishlarida xorijiy til orqali case-study tahlillari, loyiha ishlari va prezentatsiyalar tashkil etish talabalarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Talabalarda boshqaruv madaniyatini rivojlantirish jarayonida xorijiy tillarning psixologik ta'siri ham muhim ahamiyatga ega. Til o'rganish jarayoni nafaqat lingvistik ko'nikmalarni, balki kognitiv jarayonlarni ham faollashtiradi. Xususan, diqqatni jamlash, tahliliy fikrlash, xotira va muammoli vaziyatlarda tezkor qaror qabul qilish qobiliyatlari rivojlanadi.

Psixologik nuqtai nazardan, xorijiy tilda erkin muloqot qila oladigan talaba o'ziga nisbatan ishonchga ega bo'ladi. Bu esa boshqaruv faoliyatida liderlik pozitsiyasini egallash, jamoa oldida chiqish qilish va qarorlarni asoslashda muhim omil hisoblanadi. [3]

Madaniyatlararo boshqaruv kompetensiyasining shakllanishi.

Globallashuv sharoitida boshqaruv madaniyati faqat milliy doirada emas, balki xalqaro kontekstda ham shakllanadi. Xorijiy tillarni bilish talabalarga turli madaniyat vakillari bilan samarali muloqot qilish imkonini beradi.

Madaniyatlararo boshqaruv kompetensiyasi quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- turli madaniy qadriyatlarni tushunish va hurmat qilish;
- kommunikatsiyada moslashuvchanlik;
- konfliktlarni madaniy asosda hal qilish;
- xalqaro jamoalarda samarali ishlash.

Bu kompetensiyalar ayniqsa xalqaro loyihalarda, akademik almashinuv dasturlarida va ko'p millatli tashkilotlarda muhim ahamiyat kasb etadi.

Metodologiya. Ushbu tadqiqotda talabalarda boshqaruv madaniyatini rivojlantirish jarayonida xorijiy tillarning rolini aniqlash va uning samaradorligini

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2017–2025.

³ Northouse P.G. Leadership: Theory and Practice. – Sage Publications, 2019.

asoslash maqsad qilingan. Tadqiqotning metodologik asosini pedagogika, menejment va lingvodidaktika fanlarining nazariy yondashuvlari tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Tizimli yondashuv metodi – talabalarda boshqaruv madaniyatini rivojlantirish jarayoni yaxlit tizim sifatida ko'rib chiqildi. Unda xorijiy til o'rganish, kommunikativ kompetensiya va boshqaruv ko'nikmalari o'zaro bog'liq elementlar sifatida tahlil qilindi.
2. Qiyosiy tahlil metodi – xorijiy tajribalar (Yevropa va Osiyo davlatlaridagi ta'lim tizimlari) bilan mahalliy oliy ta'lim amaliyoti solishtirildi. Bu orqali xorijiy tillarni bilishning boshqaruv madaniyatiga ta'siri aniqlashtirildi.
3. Pedagogik kuzatuv metodi – oliy ta'lim muassasalarida talabalar ishtirokidagi dars jarayonlari kuzatilib, ularning xorijiy tilda muloqot qilish, guruhda ishlash va qaror qabul qilish ko'nikmalari tahlil qilindi.
4. So'rovnoma va intervyu metodi – talabalar va professor-o'qituvchilar orasida so'rovnoma o'tkazilib, xorijiy tilni bilish darajasi va boshqaruv kompetensiyalarining rivojlanish darajasi o'rganildi.
5. Analitik-statistik metod – olingan empirik ma'lumotlar tahlil qilinib, natijalar umumlashtirildi va ilmiy xulosalar shakllantirildi.

Tadqiqotning metodologik yondashuvi talabalarda boshqaruv madaniyatini rivojlantirishda xorijiy tillarni integratsiyalashgan ta'lim modeli samaradorligini aniqlashga xizmat qildi.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, talabalarda boshqaruv madaniyatini rivojlantirish jarayonida xorijiy tillarni bilish muhim integrativ omil hisoblanadi. Xususan, xorijiy til orqali axborotga kirish imkoniyati kengayadi, bu esa talabalarni global boshqaruv tajribalari bilan tanishtiradi va ularning kasbiy dunyoqarashini boyitadi.

Tahlillar shuni tasdiqlaydiki, xorijiy tilni yaxshi o'zlashtirgan talabalar boshqaruvga oid vaziyatlarda tezkor va asoslangan qaror qabul qilish, jamoada samarali muloqot qilish hamda muammoli holatlarni tahlil qilishda yuqori natijalarga erishadi. Buning asosiy sababi ularning xalqaro ilmiy manbalar va zamonaviy menejment yondashuvlarini bevosita o'rganish imkoniyatiga ega bo'lishidadir.[4]

Shuningdek, xorijiy tillar talabalarda madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantiradi. Bu esa global mehnat bozorida samarali ishlash, turli millat vakillari bilan hamkorlik qilish va boshqaruv jarayonida moslashuvchanlikni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, loyiha asosida o'qitish va case-study metodlaridan foydalanilganda, xorijiy til boshqaruv kompetensiyalarini shakllantirishda vositachi rolini bajaradi.

Biroq, ayrim talabalarda xorijiy til bo'yicha yetarli tayyorgarlikning yo'qligi ularning boshqaruvga oid zamonaviy bilimlarni o'zlashtirish jarayonini sekinlashtiradi. Bu esa ta'lim jarayonida differensial yondashuvni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Umuman olganda, xorijiy tillarni o'qitish va boshqaruv fanlari integratsiyasi talabalarda nafaqat til kompetensiyasini, balki strategik fikrlash, liderlik va tashkiliy boshqaruv ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, talabalarda boshqaruv madaniyatini rivojlantirish jarayonida xorijiy tillarning o'рни beqiyosdir. Xorijiy tillar nafaqat kommunikativ vosita

⁴ G'oziev E.G. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.

sifatida, balki zamonaviy boshqaruv bilimlari, ilg'or tajribalar va innovatsion yondashuvlarni o'zlashtirishning muhim kaliti sifatida xizmat qiladi.

Shuningdek, xorijiy tillar talabalarida madaniyatlararo muloqot, liderlik, jamoani boshqarish va strategik fikrlash kabi muhim boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, oliy ta'lim tizimida xorijiy tillarni o'qitishni boshqaruv fanlari bilan integratsiya qilish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Umuman olganda, xorijiy tillarni samarali o'qitish talabalarida zamonaviy boshqaruv madaniyatini rivojlantirishning muhim omili bo'lib, bu jarayon ularning kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatiga mustahkam zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2017–2025.
3. Northouse P.G. Leadership: Theory and Practice. – Sage Publications, 2019.
4. G'oziev E.G. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2010.
5. Xolmatov P.Q. Boshqaruv psixologiyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
6. Raxmonberdiyevna, D. L., & Farxodovna, I. M. (2025, December). MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA INKLYUZIV TA'LIMNI TASHKIL KILISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH. In CONFERENCE OF INNOVATIVE HORIZONS IN SCIENCE & ENGINEERING (Vol. 1, No. 3, pp. 243-248).
7. Raxmonberdiyevna, D. L. (2025, December). INKLYUZIV TA'LIM SOHASIDA TARBIYACHI PEDAGOGLARNING KOMMUNIKATIV KOMPITENSIYASINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI. In CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY (Vol. 1, No. 8, pp. 473-478).
8. Ganieva, D. (2025). THE EFFECTIVENESS OF PROJECT-BASED EDUCATION IN DEVELOPING CRITICAL THINKING AND COMMUNICATION SKILLS IN STUDENTS. The Lingua Spectrum, 9(1), 221-227